

УДК 374.7:355.01(477)

DOI 10.31654/2663-4902-2026-PP-2-56-64

Радомський І. П.

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки;
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
radomski@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2452-0898>

**НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ: ВІД СТРАТЕГІЙ
ВОЄННОГО ЧАСУ ДО РЕСУРСУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

Обґрунтовано напрями розвитку неформальної освіти дорослих (НФОД) як ресурсу відновлення України. Методи: системний аналіз, синтез, моделювання трансформацій ринку праці та освітнього середовища. Результати: доведено, що війна актуалізувала потребу у швидкій перекваліфікації та соціальній адаптації. Визначено пріоритетність професійної рекваліфікації для подолання кадрового дефіциту та роль НФОД у зміцненні суспільної стійкості. Виокремлено значення цифровізації, мікрокваліфікацій та механізмів визнання результатів навчання для інтеграції вразливих груп. Новизна: НФОД системно осмислено як інструмент антикризового реагування та стратегічний актив повоєнного розвитку. Практична значущість: результати адаптовано для розроблення гнучких програм і моделей відтворення людського капіталу.

Ключові слова: неформальна освіта дорослих, воєнний стан, повоєнне відновлення, людський капітал, мікрокваліфікації, соціальна інтеграція, освітні інновації.

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України спричинила системну кризу в усіх сферах суспільного життя, зокрема докорінно трансформувала умови функціонування освітньої системи та ринку праці. Руйнування освітньої інфраструктури, масові внутрішні та зовнішні міграційні процеси, різке скорочення зайнятості населення – усе це сформувало якісно нові освітні потреби дорослих, задоволення яких стає умовою не лише індивідуального виживання, а й збереження людського потенціалу держави [5; 9].

Особливої гостроти набуває проблема доступу до освіти для соціально вразливих груп населення. Станом на 2024 рік кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні досягла 4,9 млн, при цьому майже половина з них (44 %) працездатного віку втратили роботу і не мали стабільного доходу [4, с. 37–38], а для повноцінного економічного відновлення Україні знадобиться додатково 8,7 мільйона працівників [20], що робить масштабну перекваліфікацію та безперервне навчання дорослих нагальним державним пріоритетом.

У цих умовах неформальна освіта дорослих (НФОД) постає як найбільш гнучкий і оперативний адаптований інструмент відповіді на виклики воєнного часу. Водночас у науковому дискурсі залишається недостатньо розробленою проблема системного осмислення НФОД в єдності її антикризових функцій і стратегічного потенціалу для повоєнного відновлення – що й визначає актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку освіти дорослих в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення активно досліджується науковцями. Теоретичні засади неформальної освіти дорослих як механізму соціальної адаптації в кризових умовах обґрунтовує [1]. Роль НФОД як стратегічного ресурсу

людського капіталу в контексті повоєнного відновлення розкриває О. Мірошниченко [9, с. 61], акцентуючи на необхідності формування гнучких освітніх траєкторій для підтримки професійної мобільності населення.

Соціально-економічний вимір освітніх потреб постраждалого населення аналізується у працях Л. Задорожної-Княгницької та ін. [6, с. 35], які фіксують, що ситуація є найбільш гострою для ВПО та мешканців зон бойових дій, половина з яких втратила постійний дохід. Освітню підтримку ВПО як пріоритетного об'єкта програм НФОД досліджують Ю. Бойчук і А. Боярська-Хоменко [4, с. 37–38]. Психологічний вимір освітніх процесів в умовах війни висвітлює О. Іванова [7], яка доводить, що повномасштабна агресія спровокувала глибоку соціальну кризу з ознаками тривожності, депресії та екзистенційних переживань у значної частини населення, і наголошує на потребі безперервного підвищення кваліфікації андрагогів та психологів для роботи з воєнною травмою. Діяльність наукових установ НАПН України з психологічної підтримки учасників освітнього процесу через методичні рекомендації та вебінари описують М. Слюсаревський і Л. Григоровська [15].

Важливим методологічним орієнтиром слугують аналітичні матеріали. Міжнародна організація праці обґрунтовує критичну важливість переходу від екстрених освітніх програм до середньострокових інтервенцій, зосереджених на стійкості та гідних умовах праці через безперервне навчання [18], а питання забезпечення доступу до освіти для громадян на тимчасово окупованих територіях та за кордоном розглядаються у інформаційно-аналітичному збірнику «Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи» [11].

Незважаючи на значну кількість напрацювань, у науковому дискурсі бракує системного осмислення НФОД в єдності її антикризових стратегій воєнного часу та потенціалу повоєнного відновлення – що й визначає наукову новизну пропонованого дослідження.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та систематизації основних напрямів розвитку неформальної освіти дорослих в умовах воєнного стану, а також у визначенні ролі НФОД як стратегічного ресурсу соціально-економічного та гуманітарного повоєнного відновлення України.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань: охарактеризувати соціально-економічні та освітні виклики воєнного часу, що трансформували потреби дорослих у навчанні; систематизувати пріоритетні напрями та форми НФОД, що виникли як відповідь на повномасштабну війну; обґрунтувати роль неформальної освіти як інструменту реінтеграції вразливих груп та формування людського капіталу в межах стратегії повоєнного відновлення держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Воєнні події в Україні зумовили суттєву трансформацію освітніх практик у сфері освіти дорослих. У відповідь на нові соціально-економічні виклики відбувається активний розвиток різноманітних форм і напрямів неформальної освіти, спрямованих на підтримку професійної мобільності населення, зміцнення громадянського суспільства та відновлення людського потенціалу держави. Аналіз сучасних освітніх ініціатив дозволяє нам виокремити кілька ключових напрямів розвитку НФОД у період воєнного стану.

Одним із найбільш актуальних напрямів є професійна перекваліфікація та підвищення кваліфікації дорослого населення. Повномасштабна агресія спричинила виникнення бар'єрів для вільного руху робочої сили, втрату виробничих потужностей та глибокий професійно-кваліфікаційний дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці [14, с. 5]. У відповідь на ці виклики неформальна освіта виступає оперативним інструментом подолання кваліфікаційного розриву (skills gap) через розроблення нових комплексних систем підготовки кадрів, що базуються на синергії науки, бізнесу та держави [14, с. 5].

Неформальні освітні програми забезпечують швидке здобуття практичних навичок у сферах, критично важливих для відбудови та економічної стабільності:

інформаційних технологіях, підприємстві, управлінні проєктами, соціальній роботі, будівництві та енергетиці. Особливого значення цей напрям набуває для ВПО і ветеранів, для яких професійна реінтеграція є передумовою соціальної адаптації. Ефективними механізмами тут слугують програми державної підтримки, зокрема видача ваучерів на навчання [16], та спеціалізовані центри освіти дорослих, що функціонують як кластери відновлення людського капіталу, де навчання поєднується з гуманітарною та соціальною підтримкою [17].

Стратегічним орієнтиром професійного вектора НФОД є підготовка фахівців, які поєднують професійні (hard skills) та надпрофесійні (soft skills) навички, що забезпечує їхню мобільність в умовах цифрової модернізації виробництва [14]. Перспективним напрямом також є гармонізація з європейськими стандартами – впровадження мікро-кваліфікацій та спрощення процедур короткострокової перепідготовки ветеранів і переміщених працівників [10, с. 581].

Другим важливим напрямом є розвиток громадянських та соціальних компетентностей дорослого населення. В умовах війни громадянська активність, взаємодопомога та солідарність набувають особливого суспільного значення. НФОД у цьому контексті виступає стратегічним ресурсом розвитку громадянського суспільства, виконуючи функцію посередника між державою та приватною сферою життя людини [2]. Громадянська освіта трансформується у повноцінний шлях соціалізації особистості, що забезпечує не лише засвоєння демократичних цінностей, а й формування національної самосвідомості та стійкої громадянської позиції як чинників національної безпеки [13].

Освітні програми, спрямовані на розвиток лідерських навичок, медіаграмотності, культури демократії та соціальної відповідальності, сприяють зміцненню громадянського суспільства й перетворенню дорослої людини на активного суб'єкта суспільних трансформацій, здатного критично оцінювати інформаційні потоки та протистояти маніпуляціям.

Важливою складовою цього напрямку є активізація волонтерських і громадських освітніх ініціатив. Значна частина освітніх програм воєнного часу реалізується за участю громадських організацій, благодійних фондів і волонтерських об'єднань у форматі тренінгів, короткострокових курсів, семінарів і майстер-класів для ВПО, ветеранів, безробітних та представників місцевих громад. Їхня ефективність безпосередньо залежить від розвитку соціального партнерства – як ключової компетентності в освіті дорослих [3], що дозволяє об'єднувати ресурси держави, бізнесу та територіальних громад для створення нових освітніх можливостей і забезпечення суспільної солідарності [3; 4]. Реалізація таких програм через мережеву взаємодію та партисипативні практики зміцнює спроможність українського суспільства до самоорганізації та повоєнного відновлення.

Суттєвим напрямом розвитку неформальної освіти в умовах війни є поширення цифрових освітніх платформ і дистанційних форм навчання. Обмеження, пов'язані з безпековою ситуацією, переміщенням населення та руйнуванням освітньої інфраструктури, суттєво прискорили впровадження онлайн-освіти. Цифрові освітні ресурси стають основним інструментом реалізації НФОД у сучасному суспільстві, забезпечуючи їй високу ефективність завдяки гнучкості, доступності та орієнтації на індивідуальні потреби учня [12]. Використання цифрових технологій гарантує доступ до освітніх ресурсів незалежно від місця проживання та сприяє розвитку нових форм навчальної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Особливої актуальності набувають масові відкриті онлайн-курси (МВОК) та спеціалізовані платформи – Prometheus, EdEra, Coursera, Udemy, – що пропонують відкриті освітні ресурси й забезпечують можливість сертифікації здобутих компетентностей [12]. Цифровізація виступає чинником стійкості освітньої системи, дозволяючи надавачам освітніх послуг та громадським організаціям оперативно адаптувати зміст навчання до екстремальних умов воєнного стану.

В умовах масштабного відновлення інфраструктури та економіки України зростає потреба у фахівцях, здатних брати участь у процесах реконструкції та розвитку територіальних громад. Цей напрям реалізується через взаємодію громадських об'єднань з органами державної влади, що дозволяє формувати «нову генерацію» фахівців, готових працювати в умовах інноваційного відновлення за принципом Build Back Better [8]. Пріоритетними стають проекти з підготовки експертів з енергоефективності, екологічного будівництва, цифрового врядування та управління регіональним розвитком. Неформальні освітні програми відіграють у цьому процесі ключову роль, забезпечуючи гнучкі й оперативні можливості для здобуття необхідних професійних компетентностей.

Таким чином, у період воєнного стану відбувається активне розширення напрямів розвитку НФОД як безпосередня відповідь на нові соціально-економічні виклики. Гнучкість організації навчання, практична спрямованість освітніх програм та активна участь громадянського суспільства забезпечують ефективність неформальної освіти як ресурсу підтримки населення в кризових умовах і створюють передумови для сталого повоєнного відновлення України.

Післявоєнне відновлення України передбачає не лише відбудову зруйнованої інфраструктури та економічних об'єктів, а й відновлення і розвиток людського потенціалу суспільства. У цьому контексті НФОД, завдяки своїй гнучкості та практичній спрямованості, виступає одним із ключових інструментів формування нових професійних компетентностей, підтримки соціальної адаптації населення та розвитку громадянської активності в період післявоєнної трансформації.

В умовах воєнного стану та повоєнного періоду людський капітал трансформується у фундамент національної стійкості, а неформальна освіта стає стратегічним інструментом мінімізації негативних наслідків війни та збереження інтелектуального ресурсу нації. Значна частина населення потребуватиме можливостей для професійної перепідготовки та освоєння нових видів діяльності. Подолання кваліфікаційного розриву між існуючими навичками громадян та новими вимогами інноваційної економіки відбудови вимагає впровадження гнучких мікрокваліфікацій і сертифікації результатів неформального навчання, що дозволить оперативно залучати кадри до стратегічних галузей відновлення [14, с. 103].

Особливу роль НФОД відіграє у процесах економічної реінтеграції постраждалого населення. Для ветеранів, ВПО та осіб, які зазнали наслідків бойових дій, освітні програми з розвитку підприємництва та цифрових компетентностей стають не лише засобом працевлаштування, а й інструментом соціально-психологічної реабілітації через активну діяльність [16].

Важливим аспектом післявоєнного відновлення є також відновлення та розвиток територіальних громад. У цьому процесі неформальна освіта може сприяти формуванню нових лідерських і управлінських компетентностей, розвитку громадянської участі та зміцненню соціальної згуртованості. Освітні ініціативи, спрямовані на розвиток місцевого самоврядування, управління громадськими проектами та залучення громадян до процесів прийняття рішень, сприяють формуванню активних і відповідальних громад.

Окремого значення у післявоєнний період набуватиме підготовка фахівців, здатних забезпечувати реалізацію освітніх програм для дорослого населення. У контексті післявоєнного відновлення постає гостра потреба не просто в педагогах, а в професійно підготовлених андрагогах-проектантах. Такі фахівці мають володіти специфічними компетентностями щодо проектування освітнього процесу в умовах високої невизначеності, враховувати андрагогічні принципи навчання дорослих з бойовим досвідом чи ознаками травматизації, та вміти інтегрувати освітні запити особистості з цілями відбудови країни [2; 3].

Отже, у контексті післявоєнного відновлення України НФОД набуває стратегічного значення як важливий ресурс розвитку людського капіталу, підтримки

економічної активності населення та зміцнення соціальної згуртованості суспільства. Її ефективність безпосередньо залежить від системної підготовки кадрів у сфері андрагогіки, здатних проєктувати адаптивні освітні системи для суверенної та успішної України.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз основних напрямків розвитку НФОД в умовах війни засвідчив активізацію чотирьох взаємопов'язаних векторів: професійної перекваліфікації та підвищення кваліфікації; розвиток громадянських і соціальних компетентностей; волонтерських і громадських освітніх ініціатив; цифровізація освітнього процесу та розширення дистанційних і змішаних форматів навчання. Кожен із цих векторів демонструє як гостру суспільну потребу, так і унікальну здатність НФОД оперативного реагувати на динамічні зміни соціально-економічного середовища.

У контексті післявоєнного відновлення НФОД набуває стратегічного значення як ключовий ресурс розвитку людського капіталу, підтримки економічної реінтеграції населення, підготовки кадрів для відбудови країни та відновлення соціальної згуртованості громад. Подолання кваліфікаційного розриву між наявними навичками громадян і новими вимогами інноваційної економіки відбудови вимагає системного розгортання гнучких освітніх програм, мікрокваліфікацій та механізмів визнання результатів неформального навчання.

Здійснений аналіз переконливо засвідчує, що ефективна реалізація потенціалу НФОД в умовах воєнного стану та у повоєнний період залежить від якості підготовки андрагогів – фахівців, здатних проєктувати адаптивні, компетентнісно орієнтовані освітні програми для різних категорій дорослих в умовах високої невизначеності та соціальної турбулентності. Це актуалізує потребу в цілісному теоретико-методичному забезпеченні підготовки андрагогів до педагогічного проєктування освітнього процесу в умовах неформальної освіти.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В. Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. Вип. 21(1). С. 18–34. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.18-34](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.18-34)
2. Аніщенко О. В. Освіта дорослих і розвиток громадянського суспільства в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. Вип. 2(24). С. 25–35. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.25-35](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.25-35)
3. Башкір О. І. Соціальне партнерство як компетентність в освіті дорослих. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2024 р.) / за ред. А. В. Боярської-Хоменко. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2024. С. 8–11.
4. Бойчук Ю. Д., Боярська-Хоменко А. В. Освіта дорослих як ресурс для соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 2(26). С. 35–45. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.35-45](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.35-45)
5. Губенко В. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій та управлінський аспект. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 7. С. 22–33. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-22-33>
6. Задорожна-Княгницька Л., Хаджинова І., Совінський С. Освіта дорослих в умовах воєнного часу: до дискурсу проблеми. *Молодь і ринок*. 2024. № 10. С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.310260>
7. Іванова О. Проєкт «Психологічні сили України»: сприяння розвитку резильєнтності в умовах війни. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2022. Вип. 2(6). С. 62–73. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(6\).2022.62-73](https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022.62-73)
8. Корнієвський О. А. Взаємодія громадських об'єднань з органами влади щодо освітньої підготовки фахівців з відновлення України. *Вісник КПІ. Політологія. Соціологія. Право*. 2023. № 1(57). С. 16–21. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1\(57\).280805](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1(57).280805)

9. Мірошниченко І. С. Освіта дорослих як стратегічний інструмент для відновлення суспільства в умовах воєнного стану. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти* : зб. матеріалів Х Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (12 грудня 2024 р.) / за ред. Ю. Герасименко та ін. Lomzy : MANS ; Київ : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2025. Ч. 2. С. 60–63. DOI: <https://doi.org/10.58246/XSLB8390>
10. Нагаєвська І. О. Освіта дорослих у закладах професійної освіти: можливості для повоєнного відновлення та сталого розвитку України. *Гармонізація системи освіти України з європейським освітнім простором: досягнення, виклики та перспективи* : зб. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2025. С. 581–583. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/12/thesis_ssi-iea_vii_2025.pdf
11. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи : інформ.-аналіт. зб. / за ред. С. Шарлєта. Київ : МОН України ; Інститут освітньої аналітики, 2023. 174 с.
12. Острога М., Шамо́ня В., Шершень О. Цифрові освітні платформи як інструмент реалізації неформальної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10. № 4. С. 27–36. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i4-004>
13. Савченко Н. Громадянська освіта як шлях розвитку та соціалізації особистості, формування її національної самосвідомості та громадянської позиції. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 3(137). С. 105–116. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.03/105-116>
14. Сидоренко В. В., Горошкова Л. А. Кваліфікаційний розрив на ринку праці в умовах війни та повоєнного відновлення України : міжнар. монографія. Białostockie : Wydawnictwo Naukowe, 2024.
15. Слюсаревський М. М., Григоровська Л. В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни: з досвіду роботи соціальних психологів у перші тижні повномасштабного російського вторгнення. *Вісник НАПН України*. 2022. Вип. 4(1). DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129>
16. Стеців І. С., Стеців І. І. Проблеми імплементації освіти дорослих в Україні та напрями їх розв'язання у воєнний та післявоєнний період. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 10(24). С. 177–193. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-177-193](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-177-193)
17. Стефанюк О., Пивоварська К. Особливості роботи Центру освіти дорослих в умовах повномасштабного військового вторгнення. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. Вип. 19. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.285670>
18. EU and ILO Launch New Initiative to Support Ukraine's Labour Market Transformation. *European Union*. 2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-ilo-launch-new-initiative-support-ukraine%E2%80%99s-labour-market-transformation_en (date of access: 12.04.2026).
19. ILO support to Ukraine recovery. *International Labour Organization*. 2024. URL: <https://www.ilo.org/regions-and-countries/europe-and-central-asia/ukraine/ilo-support-ukraine-recovery> (date of access: 12.04.2026).
20. Operational Data Portal: Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. 2026. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (date of access: 15.04.2026).

References

1. Anishchenko, O. V. (2022). Neformalna osvita doroslykh v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: stan, problemy i perspektyvy rozvytku [Non-formal adult education in the conditions of the Russian-Ukrainian war: state, problems and development prospects]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 21(1), 18–34. [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.18-34](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.18-34) [in Ukrainian].
2. Anishchenko, O. V. (2023). Osvita doroslykh i rozvytok hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Adult education and development of civil society in Ukraine]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 2(24), 25–35. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.25-35](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.25-35) [in Ukrainian].
3. Bashkir, O. I. (2024). Sotsialne partnerstvo yak kompetentnist v osviti doroslykh [Social partnership as a competence in adult education]. In A. V. Boiarska-Khomenko (Ed.), *Osvita*

doroslykh: svitovi tendentsii, ukrainski realii ta perspektyvy [Adult education: world trends, Ukrainian realities and prospects] (pp. 8–11). Kharkiv : KhNPU imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].

4. Boichuk, Yu. D., & Boiarska-Khomenko, A. V. (2024). Osvita doroslykh yak resurs dlia sotsialnoi adaptatsii vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh voiennoho stanu [Adult education as a resource for social adaptation of internally displaced persons under martial law]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 2(26), 35–45. [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.35-45](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.35-45) [in Ukrainian].

5. Hubenko, V. (2024). Orhanizatsiia osvity v umovakh viiny: rekomendatsii mizhnarodnykh orhanizatsii ta upravlinsky aspekt [Organization of education in war conditions: recommendations of international organizations and the management aspect]. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia – Public Management: Concepts, Paradigm, Development, Improvement*, (7), 22–33. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-22-33> [in Ukrainian].

6. International Labour Organization. (2024a). *EU and ILO Launch New Initiative to Support Ukraine's Labour Market Transformation*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-ilo-launch-new-initiative-support-ukraine%E2%80%99s-labour-market-transformation_en [in English].

7. International Labour Organization. (2024b). *ILO support to Ukraine recovery*. <https://www.ilo.org/regions-and-countries/europe-and-central-asia/ukraine/ilo-support-ukraine-recovery> [in English].

8. Ivanova, O. (2022). Proiekt «Psykhologichni syly Ukrainy»: spriannia rozvytku rezylentnosti v umovakh viiny [Project "Psychological Forces of Ukraine": promoting the development of resilience in war conditions]. *Visnyk Kafedry UNESCO Neperevna profesiina osvita XXI stolittia – Bulletin of the UNESCO Chair "Continuous Professional Education of the XXI Century"*, 2(6), 62–73. [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(6\).2022.62-73](https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022.62-73) [in Ukrainian].

9. Korniiivskyi, O. A. (2023). Vzaiemiia hromadskykh ob'iednan z orhanamy vlady shchodo osvitnoi pidhotovky fakhivtsiv z vidnovlennia Ukrainy [Interaction of public associations with authorities regarding the educational training of specialists for the recovery of Ukraine]. *Visnyk KPI. Politolohiia. Sotsiologiia. Pravo – Bulletin of KPI. Political Science. Sociology. Law*, 1(57), 16–21. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1\(57\).280805](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1(57).280805) [in Ukrainian].

10. Miroshnychenko, I. S. (2025). Osvita doroslykh yak stratehichnyi instrument dlia vidnovlennia suspilstva v umovakh voiennoho stanu [Adult education as a strategic tool for society's recovery under martial law]. In Yu. Herasymenko, Yu. Hrybkovska, & Z. Sharlovych (Eds.), *Psykhologo-pedahohichni aspekty navchannia doroslykh u systemi neperevnoi osvity – Psychological and pedagogical aspects of adult learning in the system of continuous education*. (Part 2, pp. 60–63). Lomzy : MANS ; Kyiv : BINPO DZVO «UMO» NAPN Ukrainy. DOI: <https://doi.org/10.58246/XSLB8390> [in Ukrainian].

11. Nahaievska, I. O. (2025). Osvita doroslykh u zakladakh profesiinnoi osvity: mozhlyvosti dlia povoiennoho vidnovlennia ta staloho rozvytku Ukrainy [Adult education in vocational education institutions: opportunities for post-war recovery and sustainable development of Ukraine]. *Harmonizatsiia systemy osvity Ukrainy z yevropeiskym osvitnim prostorum: dosiahnennia, vyklyky ta perspektyvy – Harmonization of the Ukrainian education system with the European educational space: achievements, challenges and prospects* (pp. 581–583). Kyiv : SSI "Institute of Educational Analytics" [in Ukrainian].

12. Ostroha, M., Shamoia, V., & Shershen, O. (2022). Tsyfrovi osvitni platformy yak instrument realizatsii neformalnoi osvity [Digital educational platforms as a tool for the implementation of non-formal education]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovatics. Practice*, 10(4), 27–36. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i4-004> [in Ukrainian].

13. Savchenko, N. (2024). Hromadianska osvita yak shliakh rozvytku ta sotsializatsii osobystosti, formuvannia yii natsionalnoi samosvidomosti ta hromadianskoi pozytsii [Civic education as a way of development and socialization of the individual, formation of their national self-consciousness and civic position]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 3(137), 105–116. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.03/105-116> [in Ukrainian].

14. Shkarlet, S. (Ed.). (2023). Osvita v umovakh voiennoho stanu: vyklyky, rozvytok, povoienni perspektyvy [Education under martial law: challenges, development, post-war

prospects]. Kyiv : Ministry of Education and Science of Ukraine ; Institute of Educational Analytics [in Ukrainian].

15. Sidorenko, V. V., & Horoshkova, L. A. (2024). Kvalifikatsiyni rozryv na rynku pratsi v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Qualification gap in the labor market in the conditions of war and post-war recovery of Ukraine]. Bialostockie : Wydawnictwo Naukowe [in Ukrainian].

16. Sliusarevskiy, M. M., & Hryhorovska, L. V. (2022). Psykholohichna pidtrymka uchashnykiv osvithnoho protsesu v umovakh viiny [Psychological support of participants in the educational process in war conditions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129> [in Ukrainian].

17. Stefaniuk, O., & Pyvovarska, K. (2023). Osoblyvosti roboty Tsentru osvity doroslykh v umovakh povnomashtabnoho viiskovoho vtorhnennia [Features of the work of the Adult Education Center in the conditions of a full-scale military invasion]. *Profesionalizm pedahoho: teoretychni i metodychni aspekty – Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*, (19), 84–93. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.285670> [in Ukrainian].

18. Stetsiv, I. S., & Stetsiv, I. I. (2023). Problemy implementatsii osvity doroslykh v Ukraini ta napriamy ikh rozv'iazannia u voiennyi ta pislivoievnyi period [Problems of adult education implementation in Ukraine and directions for their solution in the military and post-war period]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, (10), 177–193. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-177-193](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-177-193) [in Ukrainian].

19. UNHCR. (2026, February 15). *Operational Data Portal: Ukraine Refugee Situation*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [in English].

20. Zadorozhna-Kniahnytska, L., Khadzhynova, I., & Sovinskyi, S. (2024). Osvita doroslykh v umovakh voiennoho chasu: do dyskursu problemy [Adult education in wartime conditions: to the discourse of the problem]. *Molod i rynek – Youth and Market*, (10), 55–59. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.310260> [in Ukrainian].

Radomski I.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical
and Adult Education of the NAES of Ukraine
radomski@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2452-0898>

NON-FORMAL ADULT EDUCATION IN UKRAINE: FROM WARTIME STRATEGIES TO A RESOURCE FOR POST-WAR RECOVERY

Main objective of the study. The purpose of the study is to provide a theoretical substantiation and systematization of the development directions of non-formal adult education (NFAE) under martial law and to determine its role as a strategic resource for the post-war recovery of Ukraine in the context of socio-economic transformation.

Methodology. A systematic analysis of scientific sources and the regulatory framework was applied to identify changes in the educational environment and the labor market; synthesis and generalization were used to distinguish the key directions of NFAE development; theoretical modeling was employed to substantiate its potential in human capital recovery and social stabilization.

Results. It was established that the full-scale war led to a transformation of the educational space and the labor market, actualizing the need of the adult population for retraining and social adaptation. The priority of professional retraining as a means of overcoming the skills gap and ensuring personnel mobility was determined. The importance of developing civic and social competences as a factor of social resilience and national consolidation

was substantiated. The role of volunteer and public educational initiatives implemented through cross-sectoral partnerships was shown. It was proved that digitalization and distance learning forms ensure the accessibility of education regardless of location. It was determined that in the post-war period, NFAE acquires the significance of a key resource for human capital development through the implementation of micro-credentials, short-term training programs, and mechanisms for recognizing non-formal learning outcomes to integrate vulnerable population groups.

Scientific novelty lies in the systematic conceptualization of NFAE as an anti-crisis response tool and a strategic resource for post-war recovery, as well as in the specification of its priority development directions under martial law.

Practical significance lies in the possibility of using the results to develop flexible educational programs, form regional models for human capital recovery, support community educational initiatives, and improve the training of andragogues.

Keywords: non-formal adult education, martial law, post-war recovery, human capital, micro-credentials, social integration, educational innovations.

Отримано редколегією / Received: 17.04.2026

Прорецензовано / Revised: 29.04.2026

Опубліковано / Published: 28.05.2026